

УДК 821.111:82-1

АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «СЕЛЯНИН» У ПОЕЗІЇ ВІЛЬЯМА ВОРДСВОРТА

Романишин Н.І., к. філол. н., доцент

Національний університет «Львівська політехніка», вул. С. Бандери, 12, м. Львів, Україна

romanyshyn33@ukr.net

У статті проаналізовано структуру предметно-інформаційного шару концепту «селянин» у поетичному дискурсі Вільяма Вордсворта. Основні параметри предметно-інформаційного шару концепту як фреймових слотів концепту, що репрезентують художньо відтворену інформацію про відповідний сегмент національної та індивідуально-авторської картини світу, розглянуто в семантичних площинах: зовнішність, характер і поведінка; мораль, закон, релігія; праця та побут; родина, дім, земля та власність.

Ключові слова: поетичний дискурс, художній концепт, поетичний, вербальний образ.

АКТУАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА «КРЕСТЬЯНИН» В ПОЭЗИИ УИЛЬЯМА ВОРДСВОРТА

Романишин Н.И.

*Национальный университет «Львовская политехника»,
ул. С. Бандеры, 12, г. Львов, Украина*

В статье проанализирована структура предметно-информационного слоя концепта «крестьянин» в поэтическом дискурсе Уильяма Вордсворта. Основные параметры предметно-информационного слоя концепта как фреймовых слотов концепта, которые репрезентируют художественно отображенную информацию о соответствующем сегменте национальной и индивидуально-авторской картины мира, рассмотрены в семантических плоскостях: внешность, характер и поведение; мораль, закон, религия; труд и быт; семья, дом, земля и собственность.

Ключевые слова: поэтический дискурс, художественный концепт, поэтический, вербальный образ.

CONCEPT «PEASANT» ACTUALIZATION IN WILLIAM WORDSWORTH POETRY

Romanyshyn N.I.

Lviv polytechnic national university, Bandera str.,12, Lviv, Ukraine

The article analyzes the structure of the objective and informational stratum of the concept “peasant” within William Wordsworth’s poetic discourse. The main parameters of the objective and informational stratum of the concept, understood as concept’s frame slots, which actualize the artistically represented information about a certain segment of national and author’s individual picture of the world have been considered in the following semantic spaces: appearance, character and behavior, morals, law, religion, labour and everyday life, family, house and property.

We focus our attention on the figurative representation of the main aspects of peasantry’s national and social psychology and world view, the idea of love and “belonging” to their native land, attitudes towards the crucial philosophic notions of death, law, truth, harmony or discontent in social and interpersonal relations. The study of correlations between key words (lexical elements) and their correlates in the literary context enables to trace the development of semantic and imagery potential of language means and to penetrate into the sensual potential of objects in the system of social practice and to reveal the processes of their symbolic extension. In this respect the sphere of objective figurative details required for the most relevant recreation of the flow of the poetic reality includes the micro images of spinning wheel, thread, the process of spinning, the images of the stone and a grave as the representatives of the connection between worlds of living and dead, elegoric and parabolic ways to express the ideas of freedom and belonging, preservation.

The concept “peasant” is represented in Wordsworth’s poetry by a great number of structurally different verbal images and a set of language units that nominate motion, colours, emotions that equire within the poetic contexts additional semantic and symbolic properties.

Key words: poetic discourse, artistic concept, poetical, verbal image.

Ще за кілька десятиліть до того, як великий український поет Тарас Шевченко проголосив своїм поетичним кредо: «Возвеличу малих отих рабів німих, я на сторожі коло їх поставлю слово...», на іншому кінці Європи вже лунали слова, що оспівували простого

селянина-трудівника, був зведений поетичний пам'ятник, що уособлював тих, хто своєю долею і працею приносив дар землі, яка їх зростила: *Prompt offering to thy Foster-mother, Earth.*

Поезія Вільяма Вордсворта – особливе поєднання інтересу до конкретного, буденного враження та прагнення осмислити його приховану сутність, зобразити вічне крізь миттєвість, зрозуміти місце людини в загальній схемі світобудови. Поетична спадщина Вордсворта увійшла в історію англійської літератури як поезія життєвої правди, сувора пастораль (*hard pastoral*), де метою поета було крізь призму буденності (*paint our lot of mortal days*) відтворити драматизм порушення одвічного морального зв'язку між чистотою людської душі та чистотою і первозданністю природи, покладаючи в основу предмета поетичного зображення долі і внутрішній світ простих бідних співгромадян, що живуть у гармонії з природою, та освітити її променем поетичної уяви.

Джерелом поетичного натхнення Вордсворта ставали події звичайного сільського життя, у межах якого, на переконання поета, лише можливо зберегти силу й безпосередність почуттів, справедливості та благочестя – *virtue and true goodness*. Прості люди, люди чистого серця (*of pure heart, a life of virtuous decency*), які не зазнали негативних впливів урбаністичного промислового середовища, здатні берегти справжні духовні скарби і стати співрозмовниками ліричного героя і поета, бо саме вони:

*By their good works exalted, lofty minds
And meditative, authors of delight
And happiness, which to the end of time
Will live, and spread, and kindle... (The Old Cumberland Beggar) [3].*

Естетика та філософія творчості поета, динаміка його соціально-політичних, релігійних та моральних поглядів, новаторство в царині поетичної образності і стилістики достатньо глибоко та всебічно висвітлені в працях із літературознавства та історії англійської літератури [2]. Науковці виокремлюють серед домінантних тем поезії Вордсворта теми природи, дому і патріархальної родини, людських стосунків, материнства, цінності землі як духовної і фізичної власності та поняття «малої батьківщини». Його основні філософсько-етичні принципи охоплюють віру у вроджену доброту людини, її право на щастя, необхідність великих випробувань задля морального виховання. Героями життєво правдивої поезії Вордсворта стають прості люди, а основою сюжету – їхні духовні та фізичні випробування, що дало підстави означити його творчість як «панораму» життя найнижчих прошарків англійського суспільства (*On man, the heart of man, and human life, a tale in every thing, those domestic tales that spake to me / Of shepherds, dwellers in the valleys, men/ Whom I already loved; not verily / For their own sakes, but for the fields and hills/ Where was their occupation and abode*), яка відображає погляд на селянина-трудівника як носія вищих моральних якостей, етнічних і суспільних рис, які найбільшою мірою виражають дух «справжньої» доброї Англії:

*A story-unenriched with strange events,
Yet not unfit, I deem, for the fireside,
Or for the summer shade. It was the first
Of those domestic tales that spake to me
Of shepherds, dwellers in the valleys, men
Whom I already loved; not verily
For their own sakes, but for the fields and hills
Where was their occupation and abode (Michael) [3].*

Однак глибокий аналіз особливостей національної концептосфери поезії В. Вордсворта ще потребує опрацювання. Представлена стаття має на меті розкрити особливості поетичної актуалізації ключових поетичних концептів «мораль», «релігія», «побут», «дім»

і «родина» в поезіях, що увійшли до циклу Ліричних балад, крізь призму головного персонажа – селянина, його психологію та світосприйняття, ознаками національної ідентичності. Адже поезія Вільяма Вордсворта є геніально написаним з природи психологічним портретом народу, її ідейно-художній зміст має глибокий взаємозв'язок з культурним, історичним та політичним контекстом епохи, доносить до нас крізь століття глибинний смисл образу Англії на зламі XVIII–XIX ст. і людини-селянина, його прив'язаності до малої батьківщини.

Незалежно від того, якою мовою розмовляють герої аналізованих поем (англійською чи галльською), де вони живуть (у долинах Озерного краю чи Шотландської височини), їх пов'язує спільність долі та життєвих обставин, у яких вони опиняються: крайнє зубожіння, втрата власності, землі, родини, рабська праця, вигнання або чужина, моральні та фізичні страждання. Власне, поняття англійського народу, отже, у Вордсворта постає недиференційованим за етнічними ознаками, про що свідчить аналіз функціонування лексеми *English* і словосполук *English tongue*, *English land*, які відображають мовлення персонажів, етнічне походження та лінгвокультури *English fire* в контексті Ліричних балад та інших поетичних творів, присвячених проблемі селянства. Перетворене вищими прошарками суспільства на маргінес, селянство мислиться як осердя національної ідентичності, що у своїх конкретних рисах є єдиним ідеальним прикладом людськості, гармонії суспільних відносин.

У центрі естетичної теорії та художньої практики Вордсворта – самоцінність простої людини-селянина, ціннісно-емоційного сприйняття нею дійсності, індивідуально-психологічне відображення навколишнього світу і своєрідність етнічного буття. Динаміка концепту Селянин розгортається в різноманітних площинах: зовнішність, характер і поведінка; мораль, закон, релігія; праця та побут; родина, дім, земля та власність; соціальне оточення, громада, які можна визначити як основні параметри предметно-інформаційного шару концепту, фреймових слотів концепту, що, структуруючись, репрезентують художньо відтворену інформацію про відповідний сегмент «картини дійсності».

У словесних портретах персонажів основне місце займають образні елементи, що віддзеркалюють основні концептуальні ознаки «бідність», «простота», «фізичне та психологічне здоров'я»: *His cheek is like a cherry/ And no man was so full of glee; And graceful in his rustic dress! Thou wear'st upon thy forehead clear / The freedom of a Mountaineer; An old man, stout of heart, and strong of limb.* І навіть певні вади (наприклад поеми *An Idiot Boy* та *Blind Highland boy*) чи каліцтва (вірш *Michael*) не приносять їм страждань *And yet he neither drooped nor pined, / Nor had a melancholy mind; / For God took pity on the Boy, / And was his friend; and gave him joy / Of which we nothing know (The Blind Highland Boy)*. Герої цих поетичних творів є об'єктом любові та милосердя рідних, оточуючих та не позбавлені духовної краси.

Особливо наголошує автор на такій рисі своїх співгромадян, відображеній у художніх образах-персонажах, як релігійність, шанування традицій, моральне виховання:

*My father was a good and pious man,
An honest man by honest parents bred,
And I believe that, soon as I began
To lisp, he made me kneel beside my bed,
And in his hearing there my prayers I said:
And afterwards, by my good father taught,
I read, and loved the books in which I read;
For books in every neighbouring house I sought,
And nothing to my mind a sweeter pleasure brought (The Female Vagrant) [3].*

Дотримуючись принципу простоти і прозорості теми, осяяної і піднесеної силою уяви до статусу поетичної істини, Вордсворт прагне не лише послуговуватись у створенні образів живим, оголеним народним словом, а й насичує тексти ліричних балад, поем і віршів детальним описом традицій, побуту, оточення, праці своїх героїв, у результаті чого художній прийом узагальнення різноманітних повсякденних фактів і явищ у деталях сприяє розкриттю глибоких психологічних, духовних аспектів авторської і національної картини буття. Так, наприклад, в основу вірша *The Childless Father* покладено традиційний сюжет охоти: село вже з самого ранку сповнене звуків, кольорів, поглинуте загальною атмосферою піднесеного настрою, свята, образ якого створюють лексеми кольору, руху, слова, що означають відповідні артефакти, об'єкти місцевості, тварин. Проте опис душевного стану ліричного героя Тімоті, сповненого скорботи від втрати усіх дітей, різко дисонує із загальними веселощами. За винятком єдиного експліцитного натяку на цей стан (*with a tear on his cheek*), автор вдається до його зображення в непрямий спосіб – через метафоричне та метонімічне вираження похорону, де ключове образне навантаження має художня деталь: у деяких частинах північної Англії існувала традиція під час процесії виставляти перед порогом будинку ємність, наповнену галузками самшиту, які присутні потім вкидали до могили на знак прощання з померлим.

*"UP, Timothy, up with your staff and away!
Not a soul in the village this morning will stay;
The hare has just started from Hamilton's grounds,
And Skiddaw is glad with the cry of the hounds."*

*– Of coats and of jackets grey, scarlet, and green,
On the slopes of the pastures all colours were seen;
With their comely blue aprons, and caps white as snow,
The girls on the hills made a holiday show.*

***Fresh sprigs of green box-wood, not six months before,
Filled the funeral basin at Timothy's door;
A coffin through Timothy's threshold had past;
One Child did it bear, and that Child was his last.***

*Now fast up the dell came the noise and the fray,
The horse and the horn, and the hark! hark away!
Old Timothy took up his staff, and he shut
With a leisurely motion the door of his hut.*

*Perhaps to himself at that moment he said;
"The key I must take, for my Ellen is dead."
But of this in my ears not a word did he speak;*

And he went to the chase with a tear on his cheek [3].

Привертає увагу також і символічне навантаження такої художньої деталі: герой замикає свою хатину і бере ключ із собою, йому нікому лишати ключ ("*The key I must take, for my Ellen is dead.*"). Він приєднується до загальної справи (*the chase*), однак є глибоко самотнім. Мовні одиниці *key* та *shut*, їх асоціативне зіставлення стають «безтропним» способом створення художньої образності, утілюють психологічний стан персонажа, його самотність, виконують роль непрямой експлікації стереотипних етнокультурних ознак індивідуалізму та емоційної стриманості.

Слово, не наділене в системі мови образним потенціалом чи конотативним змістом, що містить низку значень, оточене найрізноманітнішим кільцем асоціацій, поставлене поетом

у таку позицію, де воно створює необхідний естетичний ефект – не позбавлене концептотвірної функції в канві художнього тексту. Це твердження справедливо стосується слів лексико-семантичного поля «предмети побуту», «знаряддя праці», «одяг», «домашні тварини», «споруди», слів і виразів зі значенням простору, оточення, руху, які в поезії Вордсворта виступають засобом об'єктивації різноманітних аспектів предметно-інформаційного поля художнього концепту «Селянин», зокрема, таких, як праця та ставлення до неї, а також родина. Аналіз актуалізації семантики лексичних елементів у результаті їхньої взаємодії зі смисловими корелятами в художньому контексті дозволяє прослідкувати не лише розвиток семантичного та образного потенціалу мовних одиниць, що входять до визначених груп, а й проникнути в глибини смислового потенціалу речей у системі суспільної практики та розкрити процеси їхнього символічного прирощення.

Вордсворт зображає персонажів своєї поезії за роботою в полі, в саду, в домі, на селянському подвір'ї *These plots of cottage-ground, these orchard-tufts, / Which at this season, with their unripe fruits, / Are clad in one green hue, and lose themselves / 'Mid groves and copses. Once again I see / These hedge-rows, hardly hedge-rows, little lines / Of sportive wood run wild [Lines Composed A Few Miles Above Tintern Abbey, On Revisiting The Banks Of The Wye During A Tour. July 13, 1798], Behold her, single in the field, / Yon solitary Highland Lass! / Reaping and singing by herself [A Solitary Reaper];* в оточенні простих домашніх речей, тварин (*Men, dogs, and horses; The pretty flock which I had reared / With all my care and pains; the church-yard; these pastoral farms, / Green to the very door; and wreaths of smoke / Sent up, in silence, from among the trees; ...the untrodden ways / Beside the springs of Dove.*

Чоловіки-пастухи випасають отари овець, жінки коло домашнього вогнища готують просту селянську їжу, чешуть та прядуть вовну коло каміну довгими зимовими вечорами, дім та подвір'я сповнені голосів дітей. У вікні допізна горить світло.

Прості селянські оселі змальовані на фоні гір, долин, в оточенні зелених лісів: *near the waterfall, / Upon the village common; woods and green-hills warm; A broad and gilded vane; the glimmering lake; the field/ In which the Parish Chapel stood alone; the snow-white ridge; ...mountains; ...the forms of sheep that grazed / On verdant hills-with dwellings among trees, / And shepherds clad in the same country grey; the green valleys, and the streams and rocks.* Щоденна праця на власному клаптику землі є джерелом стабільності, спокою, втіхи, впевненості, приносить моральне задоволення. Праця навіть у глибокій старості є стимулом життєвої активності і віри: *Their labour did not cease [Michael]; All day she spun in her poor dwelling: / And then her three hours' work at night [Goody Blake And Harry Gill] And though you with your utmost skill / From labour could not wean them.*

«Любов і прив'язаність до рідної землі», що стала годувальницею та еством людини, «нерозривний зв'язок з природою», як основа працелюбності, доброчесності є основними концептуальними ознаками предметно-інформаційного шару концепту «Селянин» та найповніше розкриваються в образі пастуха Майкла з однойменної поеми Вордсворта: *Those fields, those hills-what could they less had laid/ Strong hold on his affections, were to him/ A pleasurable feeling of blind love,/ The pleasure which there is in life itself.* Родина Майкла, піднесена автором до ідеалу родинних стосунків, є прикладом працелюбності для оточуючих, що знаходить своє експліцитне вираження у авторській та суспільній оцінці *I may truly say,/That they were as a proverb in the vale/ For endless industry..*

Кайло та лопата, затиснутий у руці ціпок пастуха, коса, плуг і серп, гойдання дитячої колиски, звук прядки, півники на флюгерах, тьмяне світло лампадки, старий домашній годинник, вогонь в каміні, свист чайника, скрип ткацького станка, удари лопати (*flapping of the flame / Or kettle whispering*), зелені простори, де: *but they / Who journey thither find themselves alone / With a few sheep, with rocks and stones, and kites / That overhead are sailing in the sky. / It is in truth an utter solitude;* окреслюють життєвий світ людини-селянина.

Образи артефактів служать проміжною ланкою в процесі трансформації природних феноменів у феномени художнього пізнання фактів соціокультурної та моральної ідентичності. Омовлення цих процесів відбувається шляхом семантичних зрушень у лексемах-назвах конкретних предметів, явищ, і саме в цьому зрушенні безпосередньо проявляється новизна авторської точки зору на зображуване явище дійсності, його поетичної концептуальної картини та особливостей національної картини світу.

У цьому плані в поезії Вордсворта привертає увагу акцентування в ланцюгу предметно відчутних образних деталей, необхідних для максимально достовірного, місткого відтворення рухомого потоку художньої реальності та долі поетичних персонажів, на мікрообразах прядки, веретена, нитки, процесу прядіння, перемотування пряжі тощо. Ці знаряддя праці, як і трудові процеси з ними пов'язані, наявні в міфології та віруваннях багатьох народів світу, наділені визначеним сакральним значенням. Веретено, а також прядка, і всі пов'язані з ними дії є символами життя і безперервності часу, долі, осі світового устрою. Вордсворт присвячує прядці окремий вірш «Song For The Spinning Wheel», у якому образ колеса прядки, що обертається, є символом руху Всесвіту. Дві поеми Вордсворта «Brothers» та «Michael» містять розгорнутий поетичний опис прядіння та перемотування ниток, при цьому в процес залучена родина, сім'я, чоловік та жінка, діти.

Так, у поемі «Michael», мікрообрази прядки та веретена (*two wheels she had / Of antique form; this large, for spinning wool; / That small, for flax; and if one wheel had rest / It was because the other was at work*) у межах мікроконтексту оточені словами *home, homely, house, cottage, history, fireside, convenient work, employ the hands, stirring life*, емоційними епітетами *convenient work, natural hearts, fonder feeling, woman / Whose heart was in her house, woman's gentle hand, tendency of nature* словами та виразами, що прямо чи імпліцитно передають почуття родинної, батьківської любові, позитивні емоції та почуття *instinctive tenderness, the same / Fond spirit that blindly works in the blood of all, Exceeding was the love he bare to him, his heart's joy, but to Michael's heart / This son of his old age was yet more dear*. Це, своєю чергою, закладає підґрунтя інтерпретації мікрообразів прядки, веретена та нитки як символів родинного зв'язку, смислового центру життя родини, незмінності циклічного руху подій, як циклічності змін пір року та роботи, пов'язаної з цими змінами.

Поема «Brothers», сюжет якої складає розповідь про моряка, що повернувся з далеких країн на батьківщину, аби відшукати свою родину, жити в рідному селі та почати нове життя, також починається зі сцени прядіння. Тут, поряд із вказаними семантичними зрушеннями в смислі досліджуваних мікрообразів (*a quiet life, peaceful family* – нерозривність зв'язку поколінь, пам'ять (*A child is born or christened, a field ploughed, / A daughter sent to service, a web spun, memory*) – з'являються нові символічні акценти: дуальність у визначенні параметрів людського життя –плинність часу, змінність у природі та долі людини (*The old house-clock is decked with a new face*) і одночасно – циклічність життя та смерті (*And who would grieve and fret, if, welcome come / And welcome gone, they are so like each other, / They cannot be remembered*), актуалізовані у відповідному контекстному оточенні. Отже, родина становить одну з основних цінностей у системі персонажів поезії Вордсворта, як і в самій етичній концепції поета, який був переконаний у тому, що лише в лоні простої селянської родини, «не зіпсованої» владою власності та грошей, лишаються збереженими істинно високі почуття батьківської любові, терпимості, безкорисливості. Розрив родинних стосунків, тієї живильної нитки, якою пов'язані члени однієї сім'ї, втрата родини, відхід від звичного способу життя і праці становить основну трагедію в долі людини – таким є повчальний фінал обох поем.

Особливими «провідниками» у внутрішній світ вордсвортівської людини стають також поетичні образи каменя та могили, які, відображаючи сутність ставлення до життя

та смерті в царині концептуальної картини світу англійського селянина, визначають його культурно-ціннісні орієнтації. Поетичні образи могили та каменя в поезії Вордсворта відзначаються смисловою багатозначністю, зчитування якої може відбуватись у принаймні трьох напрямках: містичному, профанному, наївно-психологічному та соціальному.

Могила, церковний цвинтар є звичними елементами сільського пейзажу (*the dead man's home/Is but a fellow to that pasture-field*). Смерть і втрата є елементом буденного, невід'ємною частиною життя і долі: *The thought of death sits easy on the man / Who has been born and dies among the mountains*.

У поемі «Brothers» церковний цвинтар є книгою історії села, у яку час від часу додаються нові розділи: *...to the file / Another grave was added; And you, who dwell here, even among these rocks, / Can trace the finger of mortality*. Проте книгою специфічною: із розмови героїв поєми ми дізнаємось, що на могилах немає звичних написів та епітафій, але ніхто не забутий, родичі та односельці, що відійшли в інший світ, живуть і присутні у свідомості своїх близьких:

*We have no need of names and epitaphs;
We talk about the dead by our firesides.
And then, for our immortal part! we want
No symbols, Sir, to tell us that plain tale:
The thought of death sits easy on the man
Who has been born and dies among the mountains [3].*

Найповніше стереотипний образ смерті як буденності в життєвому світі та свідомості простого селянства розкривається в поезії «We Are Seven» крізь призму дитячого світосприйняття: *A simple Child, / That lightly draws its breath, / And feels its life in every limb, / What should it know of death?*

Образна структура вірша втілює такі особливості ментальності суб'єкта поетичного зображення, які суперечать звичному уявленню про розмежованість двох світів – мертвих і живих, а навпаки – їхню єдність, безпосередню близькість із простором живих:

*Two of us in the church-yard lie,
My sister and my brother;
And, in the church-yard cottage, I
Dwell near them with my mother [3].*

Смерть стає природною і звичною частиною простого, тихого сільського побуту:

*My stockings there I often knit,
My kerchief there I hem;
And there upon the ground I sit,
And sing a song to them.
And often after sunset, Sir,
When it is light and fair,
I take my little porringer,
And eat my supper there [3].*

Зображення «буденності» смерті, покірності долі, мовчазного страждання, неспротиву та сприйняття трагічного як невідворотного в житті поетичних персонажів робить поезію Вордсворта такою, що засвідчує реальне глибоке проникнення в психологію людини, охоплює та висвітлює тонке, неловиме випромінювання людської душі, стаючи історією та наукою почуттів.

Поезія Вордсворта справедливо вважається особливим явищем у літературі романтизму завдяки новаторському підходу і до вибору художнього матеріалу, «народності» тематики, і завдяки створенню нової художньої форми, у якій прийом простоти і життєвої правдивості теми та концентрації художніх деталей «схоплює» особливий зміст: цілісність світогляду людини, міцно прив'язаної до рідної землі, мотиви її поведінки і бажання, рух душі, що охоплює глибинну сутність особистості. При цьому кожен елемент переживань та психологічних, побутових, поведінкових деталей, взятих окремо, нібито несуттєвий, однак у своїй цілісності, на фоні загального буття художнього змісту, розширює діапазон ознак художнього концепту.

Особливо яскравим прикладом глибокого розкриття психології селянина-землероба може слугувати поезія «The Farmer Of Tilsbury Vale». Простий і щедрий трудівник – фермер Адам (*Adam was simple in thought; the poor, / Familiar with him, made an inn of his door:/ He gave them the best that he had*), втративши все майно, змушений покинути своє село та до старості працювати в місті найманим працівником. *To London – a sad emigration I ween; All trades, as need was, did old Adam assume, / Served as stable-boy, errand-boy, porter, and groom*. Проте причиною трагедії Адама стає не зубожіння і власне праця, а саме відірваність від рідної землі. Його гнітить місто, урбаністичне оточення є ворожим і чужим. У незвичних обрисах міста його очі бачать, а душа вимріює знайомі картини рідної природи, рідної землі: *'Mid coaches and chariots, a waggon of straw, / Like a magnet, the heart of old / Adam can draw; / With a thousand soft pictures his memory will teem; And his hearing is touched with the sounds of a dream*. Серед ворожого і неприродного оточення Лондона, блукаючи з костуром, як старець, він почувається чужим, у серці залишаючись завжди селянином із долини Тілсбері.

Схожу ідею глибокої психологічної прив'язаності до минулого та звичного селянського устрою знаходимо в поемі «Brothers», де даючи характеристику головного персонажа Леонарда та оповідаючи його особисту історію, Вордсворт наголошує, що навіть в усіх випробуваннях, пригодах у далеких краях, які він пережив як моряк на кораблі, Леонард залишається тим самим хлопчиком-пастухом, який покинув рідний край і родину в пошуках кращого життя:

*A Shepherd-lad; who ere his sixteenth year
Had left that calling, tempted to entrust
His expectations to the fickle winds
And perilous waters; with the mariners
A fellow-mariner; – and so had fared
Through twenty seasons; but he had been reared
Among the mountains, and he in his heart
Was half a shepherd on the stormy seas.
Oft in the piping shrouds had Leonard heard
The tones of waterfalls, and inland sounds
Of caves and trees: – and, when the regular wind
Between the tropics filled the steady sail,
And blew with the same breath through days and weeks,
Lengthening invisibly its weary line
Along the cloudless Main, he, in those hours
Of tiresome indolence, would often hang
Over the vessel's side, and gaze and gaze;
And, while the broad blue wave and sparkling foam
Flashed round him images and hues that wrought
In union with the employment of his heart,
He, thus by feverish passion overcome,*

*Even with the organs of his bodily eye,
Below him, in the bosom of the deep,
Saw mountains; saw the forms of sheep that grazed
On verdant hills-with dwellings among trees,
And shepherds clad in the same country grey
Which he himself had worn [3].*

Як і старий вигнанець Адам серед каміння міста, так і Леонард серед гуркоту морських штормів чує звуки рідної землі, марить пейзажами рідних гір. Відчуття вкоріненості в рідну землю, глибокої прив'язаності до «малої батьківщини», важливість праці на своїй землі для селянина-землероба, селянина-пастуха, традиційний родинний устрій є основним фактором ідентичності того прошарку співвітчизників Вордсворта, яких сам поет вважав «сіллю землі», скрижаллю, на якій записані основні християнські та духовні чесноти.

У прагненні різностороннього творення образу ключового персонажа своєї поезії – людини-селянина – Вордсворт досягає практично живописної майстерності, живописної в сенсі її подібності за формою зображення до творів малярства, що ніби зупиняють невловимі миті. Те, що в природі і суспільстві вже було під загрозою зникнення (внаслідок незворотніх суспільних та економічних змін), поетичним мистецтвом Вордсворта закріплене в дещо, що ніби може існувати вічно.

У теорії художнього мовлення принципова різниця між поетичним і прозовим типом образності розуміється як така, що створюється на основі специфіки володіння словом як мистецтвом. У поезії «зовнішній» зміст, який у загальній формі може відповідати сюжету, приховує «внутрішній», що полягає не в зовнішній реальності, а в тих афектах, які асоціюються з самими словами, у неповторній формі виразу. У прозі роль створення образного ефекту належить не словам, а рухомому потоку створеної, удаваної реальності, означеної словами. Художній смисл у прозі реалізований не стільки в самих висловлюваннях, скільки в тій уявлюваній реальності, котру автор зводить перед читачем. Мова прози нейтральна і прозора, вона прагне безпосередньо створити предмет у його зримій, відчутній формі. Знищення тонкої грані між високою поезією і прозою повсякденності сам Вордсворт вважав у період роботи над циклом ліричних балад своїм основним новаторським рішенням поетичних завдань.

Отже, художня завбачливість, поетичне прозріння Вордсворта полягало, перш за все, у віднайденні нових форм поетичного слова і поетичного змісту. Зовнішня простота і прозорість сюжету, хід розгортання поетичної нарації імплікує наявність потенційно прихованого символічного, філософського та дидактичного смислу, що наводить на думку про можливість інтерпретації деяких вордсвортівських творів, виходячи із засад параболічного мислення, яке, за М. Тернером, поряд із аналоговим мисленням, аналоговою образністю уможлиблюють осмислення життєвих ситуацій, зокрема, переломлених художньою свідомістю, через інші життєві ситуації або з опорою на ситуації, сюжети і мотиви, вже інтерпретовані культурою, у тому числі художньою літературою [1, с. 83]. У створеному засобами поетичної нарації ефекті переказу однієї події в термінах іншої при збереженні ефекту реальності, осяяної силою уяви, з одного боку, глибоко і правдиво зображена ключова риса психології селянства – традиційність, з іншого, – простежується конфлікт між усталеністю і обмеженістю та свободою і зміною. Прикладом алегоричного вираження конфлікту свободи й обмеженості, відображенням авторського світосприйняття суспільних і природних законів непротилежності смиренності є образна система поеми «The Blind Highland Boy». В основі пригоди, що сталася зі сліпим хлопчиком (*That strange adventure which befell / A poor blind Highland Boy*), лежить конфлікт між прагненням головного героя, здійснити мрію перепливти море у маленькому човникові: *When one day... / He in a vessel of his own, / On the swift flood is*

hurrying down, / Down to the mighty Sea, тим самим вирватись з обмеженого, звичного оточення і силою суспільного примусу, традиційності, усталеності. Оповитий материнською любов'ю і турботою (*constant care, And more than mother's love*), зростаючи серед звичного природного оточення (*under hills which rise like towers, / Far higher hills than these of ours! /He from his birth had lived*), хлопець у душі плекає заповітну мрію, навіяну співом вітрів і гуркотом хвиль великого озера, на березі якого стояв їхній дім, розповідями моряків, які поверталися додому з далеких мандрівок.

Привертає до себе увагу символіка образу озера як географічного об'єкта з відповідними природними характеристиками та елемента «соціального пейзажу», де рух, подієвість, змінність є результатом культурного комунікативного обміну між світами звичного й екзотичного, далекого, невідомого. Як ресурси повноводних рік живлять води озера і далі несуть свої потоки до моря, так і люди, що приїжджають до цієї місцевості, забезпечують інформаційний і духовний обмін, сприяють ідейному та емоційному збагаченню.

Світ звичного і буденного наповнюється речами й артефактами зі світу екзотичного, невідомого, що володіє колосальною притягуючою силою. Дивовижні історії збуджують увагу, тривожать: *a story strange yet true; That story flashed upon his mind; – / A bold thought roused him*. Однак для сліпої людини можливість самій пережити бодай найменшу подорож є не просто неможливою, а неприпустимою: *But what do his desires avail? / For He must never handle sail; / Nor mount the mast, nor row, nor float / Ill sailor's ship, or fisher's boat, / Upon the rocking waves*. Проте нереальність такого вчинку мотивується не з точки зору самого героя, його фізичної вади, а з точки зору саме близького оточення. У контекстному полі поеми ці аксіологічні смисли виражені не прямо, а проявляються із буквального смислу модального дієслова **must never** (замість *could not*) та лексем *sin, she should suffer this, The danger is so great. Woe to the poor blind Mariner! His Mother often thought, and said, / What sin would be upon her head; oh me/ What shrieking and what misery!*

Однак одного дня герой поеми наважується сісти в човник, розміром з панцир великої черепахи й вирушити в море, що для нього є не лише прагненням пригод, а й актом свободи, вивільнення з оточення традицій і буденності: *He launched his vessel, – and in pride / Of spirit, from Loch Leven's side, / Stepped into it – his thoughts all free; He felt the motion*. Вербалізація емоційного та душевного стану персонажа відбувається засобами акумуляції емоційно-експресивної та оцінної лексики (*triumph, joy, blessed, innocent, and gay, good Angels*).

У художній структурі створення образу «акту звільнення» привертає увагу метафора: *Still better pleased as more and more / The tide retreated from the shore, / And sucked, and sucked him in*. Піддавшись пориву бажання, герой поеми, однак, не керує власними діями, він перебуває під впливом некерованої стихії, його засмоктує течія. Мовні одиниці художнього тексту як цілісності змісту та форми володіють здатністю доповнювати свої значення за рахунок взаємодії з іншими елементами контексту, що сприяють більш повному розкриттю семантичного та асоціативного потенціалу визначеної одиниці. У вербальній формі образу *The tide retreated from the shore, / And sucked, and sucked him in* лексема *sucked* (пасивна структура наступної синтагми: *How rapidly the Child is driven!* та атрибутивне словосполучення *helpless creature*) актуалізує закладену в ній експресивну потенцію, і в цьому експресивно-оцінному словесному полі є натяк на негативну оцінку події самим автором. Поема завершується «порятунком» сліпого «морняка»: *he was brought to land*. Цей порятунок – радість та полегшення для односельців та рідних горе-морняка (*the general joy of heart; his Mother dear, /... Rejoiced when waking she espies / The Child; when she can trust her eyes, / And touches the blind Boy; a gratulating voice, / With which the very hills rejoice: ... / That he is safe at last*). Але для самого героя поеми такий фінал означає

розбиті сподівання, втрату віри в себе і згасання того «внутрішнього світла», що осявало його життя і надавало йому сенсу. Фінальні рядки поеми повідомляють читачеві про те, що після «щасливого порятунку» герой поеми повертається до звичного життя, проявляє абсолютне упокорення обставинам (*And, though his fancies had been wild, / Yet he was pleased and reconciled / To live in peace on shore*), а збережений черепаховий панцир-човен ще довго нагадує односельцям про: *Of the blind Boy's adventurous feat, / And how he was preserved*. Визначальним у плані реалізації художнього змісту поеми є останнє слово *preserved*, яке завдяки своїм семантичним відтінкам, контекстній асоціативності та притаманними йому оцінно-експресивним характеристикам може інтерпретуватись як ключове у плані актуалізації когнітивних ознак концепту Селянин. На відміну від дієслова *save*, яке логічно виражало б ідею порятунку від небезпеки, оскільки це значення є першим у семантичній структурі лексеми *save* (*v*), перше значення лексеми *preserve* – зберігати, консервувати, охороняти. І такий лексичний вибір у матеріальній формі поетичного твору, на нашу думку, не є випадковим. Ідеї збереження, сталості, консерватизму – є ключовими ідейними орієнтирами естетичної, і загалом, соціальної концепції Вордсворта, полягає в його захопленні непорушністю і стабільністю селянського існування, ідеалізацією селянського побуту, традиційності, психології неспротиву, консервації, упокорення як опори соціального здоров'я, рівноваги, безпеки. Пізніші твори поета засвідчують поглиблення ідей патріархальності та консерватизму, ідеалізації селянства, а в подальшому й феодального минулого, аристократії та дворянства. Поема «The Blind Highland Boy» є також втіленням філософської концепції поета, суть якої полягає в тому, що доля людини запрограмована виключно вищими силами, провидінням та керована примусом суспільних переконань, а не самою людиною.

Митець як складна мовна особистість літературного процесу, використовуючи власний тезаурус, створює тексти, у яких відбито синтез індивідуальної інтерпретації та колективного уявлення про світ, специфічним чином зафіксованого в мовних елементах і їхніх образно-асоціативних комплексах. Комплекс знань про етнокультурну та соціально-економічну специфіку, морально-етичні стереотипи та переконання, характерні для представників певних соціальних прошарків англійського суспільства, своєрідно відбиваються в ідейно-емоційній тканині творів Вордсворта, вербальних засобах, художніх і словесних поетичних образах, що переважно репрезентують повсякденно-емпіричний, історичний, морально-релігійний, господарський досвід етнічного колективу. Акумуляовані та естетично перетворені в межах поетичного світу Вордсворта на основі авторського світосприйняття (що не завжди збігається із загальномовним тлумаченням концепту) відкривають доступ до основних смислових конститuentів картини світу окресленого етнічного та соціального колективу.

Концепт Селянин репрезентовано в поезії Вордсворта великою кількістю різних за структурою вербальних образів (тропів) та сукупністю мовних одиниць необразної природи (кольороназв, слів на позначення руху, звуку, запахів, емоцій і почуттів тощо), що отримують у контексті додаткові конотативні смисли та віддзеркалюють аксіологічний акт поета, заснований на індивідуальних авторських переконаннях і мотивах, а також додаткових просторових і часових концептуальних образах, концептах-символах, абстрактних поняттях як одиницях внутрішньотекстової концептуальної системи, необхідних для вирішення естетичних завдань творення поетичними засобами тканини культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белехова Л.І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) / Л.І. Белехова. – Херсон : Айлант, 2002. – 367 с.

2. Дьяконова Н.Я. Английский романтизм. Проблемы эстетики / Н.Я. Дьяконова. – М. : Наука, 1978. – 209 с.
3. The complete poetical works of William Wordsworth [Електронний ресурс]. – London : Macmillan, 1888. – Режим доступу : <http://www.bartleby.com/145/wordchrono.html>

REFERENCES

1. Belekhova, L.I. (2002), Slovesnyi poetychnyi obraz v istoryko-typolohichnii perspektivi : linhvokohnityvnyi aspekt (na materialy amerykanskoi poezii) [Verbal poetic image in the historic and typological perspective : linguistic and cultural aspect (on the material of American Poetry)], Kherson, Ailant, Ukraine.
2. Diakonova, N.I. (1978), Angliiskii romantizm. Problemy estetiki [English romanticism. Problems of aesthetics], Moscow, Nauka, Russia.
3. The complete poetical works of William Wordsworth, London, Macmillan, 1888. – available at : <http://www.bartleby.com/145/wordchrono.html>

УДК 821.111:82-32

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОДІЙ НАПОЛЕОНІВСЬКИХ ВОЄН У НОВЕЛІСТИЦІ Т. ГАРДІ

Росстальна О.А., к. філол. н.

*Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка,
вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна*

rosstalna@gmail.com

У статті проаналізовано особливості інтерпретації подій наполеонівських воєн у новелістичних оповіданнях Т. Гарді «Історія 1804 року» та «Сумний гусар з німецького легіону». Репрезентація військових подій відбувається через суб'єктивовану взаємодію двох наративів, метафоризацію та міфологізацію фактів із життя персонажів. Поетологічні та мовні характеристики новел утворюють особливий історичний простір.

Ключові слова: новелічне оповідання, наратор, оповідач, розповідач, історичний простір.

ОСОБЕННОСТИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ СОБЫТИЙ НАПОЛЕОНОВСКИХ ВОЙН В НОВЕЛЛИСТИКЕ Т. ГАРДИ

Росстальная Е.А.

*Черниговский национальный педагогический университет имени Т.Г. Шевченко,
ул. Гетьмана Полуботка, 53, г. Чернигов, Украина*

В статье проанализированы особенности интерпретации событий наполеоновских войн в новеллистических рассказах Т. Гарди «История 1804 года» и «Грустный гусар из немецкого легиона». Репрезентация военных событий происходит через субъективированное взаимодействие двух нарративов, метафоризацию и мифологизацию фактов из жизни персонажей. Поэтологические и языковые характеристики произведения образуют особое историческое пространство.

Ключевые слова: новеллистический рассказ, наратор, рассказчик, повествователь, историческое пространство.

THE PECULIARITIES OF NAPOLEONIC WARS' INTERPRETATION IN SHORT STORIES BY T. HARDY

Rosstalna O.A.

*Chernihiv National T. Shevchenko Teachers' Training University,
Hetmana Polubotka str., 53, Chernihiv, Ukraine*

The article is dedicated to the analysis of T. Hardy short stories «A Tradition of Eighteen Hundred and Four» and «The Melancholy Hussar of the German Legion» in the course of interpretation of the Napoleonic wars in these writings. Military events presented in a large retrospect, are the basis of the plot of these works. In both short stories the characters retell the events of their youths in the period of the military confrontation in Europe.